

სათუნა ხარხელაური

ბიზნესის ადმინისტრირების აკადემიური
დოქტორი სტუ ასისტენტ-პროფესორი

KHATUNA KHARKHELARI

ector of Business Administration, Assistant Professor
of Georgian Technical University

ანოტაცია

სტატიაში ნაჩვენებია თუ როგორ გამოვიყენოთ ფინანსური ანგარიშგება ფირმის ფინანსური შედეგებისა და მდგომარეობის შეფასებისთვის. ჩვენ განვიხილავთ ფინანსურ ანალიზს, მისი განხორციელებისთვის საჭირო ძირითადი კომპონენტებს: სასარგებლო ინფორმაცას, მონაცემების შედარების სტანდარტების და ანალიზს მეთოდებს. აქ წარმოდგენილია ანალიზის სამი ძირითადი მეთოდი: პორიზონტალური ანალიზი, ვერტიკალური ანალიზი და ფარდობითი მაჩვენებლების ანალიზი. ჩვენ გამოვიყენებთ თითოეულ მათგანს ფინანსური ანგარიშგების კვლევისას, სს „თელასის“-ის ანგარიშგების გამოყენებით. ფარდობითი მაჩვენებლების ანალიზი გავრცობილი და ჩამოყალიბებულია სტატიის დასასრულს. ამ სტატიაში აღწერილია ფინანსური ანალიზის მიზანი, მისი საინფორმაციო წყაროები, როგორ გამოვიყენოთ მონაცემების შედარება და განხილულია რამდენიმე საკითხი გამოთვლებთან დაკავშირებით.

საკვანძო სიტყვები: ვერტიკალური ანალიზი; პორიზონტალური ანალიზი; სტრუქტურული კოეფიციენტები.

Abstract

This article shows how we use financial statements to evaluate a company's financial performance and condition. We explain financial statement analysis, its basic building blocks, the information available, standards for comparisons, and tools of analysis. Three major analysis tools are presented: horizontal analysis, vertical analysis and ratio analysis. We apply each of these using Research in JSC "Telasi" financial statements. This article expands and organizes the ratio analyses introduced at the end of each article. Financial statement analysis applies analytical tools to general-purpose financial statements end related date making business decisions. It involves transforming accounting data in to more useful information. Financial statement analysis reduces our reliance on hunches, guesses, and intuition as well as our uncertainty in decision making. This article describes the purpose of financial statement analysis, its information sources, the use of comparisons, and some issues in computations.

Key words: Vertical Analysis; Common-Size Statement; Comparative income Statements;

შესავალი

ფინანსური ანგარიშგების ანალიზისთვის პირველ რიგში საჭიროა განვსაზღვროთ ამ ანალიზის საფუძველი. ანალიზის ჩატარების საფუძველში შედის: ანალიზის მიზნის განსაზღვრა; ე.წ. ბლოკების განსაზღვრა, რაზეც უნდა ავაგოთ ჩვენი ანალიზი; ანალიზისთვის საჭირო ინფორმაცია; მონაცემების შედარების სტანდარტებისა და ხერხების განსაზღვრა. [1]

საწარმოს ფინანსური ანალიზის მიზანია

გამოიკვიროს და გამოავლინოს საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და მომგებიანობის ამაღლების ფარული შესაძლებლობები ანუ რეზერვები.

ფინანსური ანალიზი ძირითადად გამოქვეყნებული ფინანსური ანგარიშგების საფუძველზე ტარდება. იგი ამ ინფორმაციის მომხმარებლებს ეხმარება მოცემულ საწარმოსთან პარტნიორობის მიზანშეწონილობის შეფასებაში. ფინანსური ანალიზის საინფორმაციო ბაზას წარმოადგენს

საადრიცხო და არასაადრიცხო ინფორმაცია, რომელიც ეხმარება ანალიტიკოსს გამოიკვლიოს საწარმოს ფინანსური სტაბილურობის გამტკიცების გზები.

ფინანსური ანალიზის დროს ფოკუსირება ხდება ერთ ან რამდენიმე ფინანსური შედეგების და მდგომარეობის ამსახველ ელემენტზე. როგორც წესი ანალიზის აგება ხდება ოთხ ძირითადად შემადგენელ ბლოკზე. ესენია:

1. ლიკვიდობა და ეფექტიანობა - უნარი დაფაროს ვალდებულებები და ეფექტურად მოახდინოს შემოსავლების გენერირება მოკლევადიან პერიოდში;

2. გადახდისუნარიანობა - უნარი გამოუმავონ შემოსავლები და დაფარონ ვალდებულებები გრძელვადიან პერიოდში;

3. მომგებიანობა - შესაძლებლობა, უზრუნველყოს ფინანსური დაინტერესება, რომელიც საკმარისია დაფინანსების მოზიდვისა და შენარჩუნებისათვის.

4. ბაზრის პერსპექტივები - უნარი წარმოქმნის ბაზრის დადებით მოლოდინები

ფინანსური ანგარიშგების ანალიზისას ამ ბლოკების გამოყენება გულისხმობს ანალიზის მიზნებისა და ამ ბლოკებს შორის კავშირის განსაზღვრას.

იმისათვის რომ დავადგინოთ ფირმის საქმიანობის შედეგები საანგარიშგებო პერიოდში როგორია, კარგი, ცუდი თუ საშუალო, საჭიროა შემუშავებულ იქნას შეფასების სტანდარტები: შიდა საწარმოო (მაგალითად საბაზო წლის მაჩვენებლის განსაზღვრა), საწარმოთაშორისო (საწარმოთა შესადარისობისა და შესადარისი მაჩვენებლების განსაზღვრა), შიდადარგობრივი გაიდლაინები, ანუ ემპირიულ-სტატისტიკურ მაჩვენებლებზე დაყრდნობით საშუალო შიგადარგობრივი მაჩვენებლის დადგენა. ფინანსური ანგარიშგების ანალიზი იყენებს ანალიზის სამ ძირითად მეოდეს:

1. ვერტიკალურ ანალიზს
2. ჰორიზონტალურ ანალიზს
3. ფარდობითი მაჩვენებლების

ანალიზის (Ratio Analysis)

იმისათვის რომ ზოგადი დანიშნულების ფინანსური ანგარიშგების მონაცემები გარდაქმნას მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღებისათვის საჭირო ინფორმაციად. ფინანსური ანალიზი ამცირებს ჩენს ვარაუდების, ეჭვებს და გაურკვეველობას ბიზნეს გადაწყვეტილებების მიღებისას.

ვერტიკალური ანალიზი¹

ეს არის ფინანსური ანგარიშგების თითოეული მუხლის ან მუხლების ჯგუფის შეფასების ხერხი, მის ხვედრით წილს დადგენა ბაზურ

ჯამურ მაჩვენებელში (მთელში).

როგორც წესი საბალანსო უწყისში ბაზად აიღება მთლიანი აქტივები, (რადგან, მთლიანი აქტივების ჯამი ტოლია ვალდებულებებისა და კაპიტალის ჯამისა) ხოლო მოგება/ზარალის უწყისში კი შემოსავალი რეალიზაციიდან. ფინანსური ანგარიშგების ვერტიკალური ანალიზის მიზანია გამოკვლეული იქნეს მათი ცალკეული მუხლების ხვედრითი წილის ცვლილებები და გაკეთდეს შესაბამისი დასკვნები.

ბუღალტრული ბალანსის ვერტიკალური ანალიზის მეშვეობით შეისწავლება საწარმოს ქონებისა და მისი დაფინანსების წყაროების სტრუქტურა. თითოეული მუხლის ხვედრი წილის გამოთვლის შემდეგ გამოვთვლით ამ მაჩვენებლების გადახრარებს საბაზისო წელთან ან ჯაჭვურად (ყოველ წელს წინა წელთან შედარებით). შემდეგ ვაფასებთ როგორია ამსრუქტურული ცვლილებების დინამიკა. საერთოდ, ბუღალტრული ბალანსის სტრუქტურული ანალიზის დროს უარყოფით მოვლენად ითვლება ფულადი თანხების წილის შემცირება, მარაგებისა და მოთხოვნების წილის ზრდა, ვალდებულებების ზრდა და საკუთარი კაპიტალის წილის შემცირება. ეს ყველაფერი იმაზე მეტყველებს, რომ ავანსირებული კაპიტალის ბრუნვადობა ნელდება, იზრდება კრედიტორებზე საწარმოს დამოკიდებულების ხარისხი და ფინანსური მდგომარეობა იძაბება.

1 ასევე ცნობილია როგორც common-size analysis

ცხრილი 1: სს„თელასი“,² ფინანსური მდგომარეობის შესახებ ანგარიშის

აქტივები	სტრუქტურული (ვერტიკალური) ანალიზის ცხრილი							
	2012წ	%	2013	%	2014	%	2015	%
გრძელვადიანი აქტივები								
ძირითადი საშუალებები	182291	63	132212	58	156619	59	179446	68
არამატერიალური აქტივები	3094	1,1	2012	0,9	1570	0,6	1390	0,5
რესტრუქტურული საგაჭრო დებეტორ. დავალიანება, გრძელვადიანი ნაწილი	4917	1,7	5527	2,4	5422	2	4644	1,8
გაცემული სესხები	6957	2,4	0		0		0	
სულ გრძელვადიანი აქტივები	197259	69	139751	61	163611	62	185480	70
მიმდინარე აქტივები								
სასაქონლო-მატერიალური მარაგები	11502	4	10545	4,6	10331	3,9	9005	3,4
საგაჭრო და სხვა დებიტორული დავალიანება	30783	11	35257	15	42381	16	49337	19
გადახდილი ავანსები	739	0,3	935	0,4	761	0,3	1653	0,6
წინასწარ გადახდილი მოგების მიმდ. გადასახადი	1500	0,5	0		8307	3,1	1744	0,7
ფულადი სახსრები (გამოყენება შეზღუდული)	1513	0,5	3609	1,6	4787	1,8	2939	1,1
ფულადი სახსრები და მათი ეკვივალენტები	44199	15	38517	17	34626	13	13165	5
სულ მიმდინარე აქტივები	90236	31	88863	39	101193	38	77843	30
სულ აქტივები	287495	100	228614	100	264804	100	263323	100
კაპიტალი და ვალდებულებები								
საკუთარი კაპიტალი								
სააქციო კაპიტალი	112429	39	112429	49	112429	42	112429	43
დამატებითი შენატანები კაპიტალში	25747	9	25747	11	25747	9,7	25747	9,8
სხვა რეზერვები	0		0		-73	-0	117	0
აკუმულირებული ზარალი	-13624	-5	-51507	-23	-23523	-8,9	-25754	-9,8
სულ საკუთარიკაპიტალი	124552	43	86669	38	114580	43	112539	43
გრძელვადიანი ვალდებულებები								
პროცენტული სესხები და თამასუქები	38882	14	33057	14	29536	11	18935	7,2
გადავადებული საგადასახადო ვალდებულებები	6058	2,1	672	0,3	4219	1,6	4848	1,8
ანარიცხები					-		3092	1,2
შრომით საქმიანობის შემდგომი გასამრჯელოები					1120	0,4	1016	0,4
სახელმწიფო გრანტები	2840	1	2328	1	1932	0,7	1878	0,7
მომხმარებლისაგან მიღებული აქტივები	0		84	0	113	0	74	0
სულ გრძელვადიანი ვალდებულებები	47780	17	36141	16	36920	14	29843	11
მიმდინარე ვალდებულებები								
პროცენტული სესხები და თამასუქები	7651	2,7	5801	2,5	6178	2,3	4941	1,9
საგაჭრო და სხვა კრედიტორული დავალიანებები	87790	31	74140	32	81757	31	89717	34
მიღებული ავანსები	6579	2,3	10680	4,7	7498	2,8	8963	3,4
სახელმწიფო გრანტები	440	0,2	423	0,2	429	0,2	447	0,2
მოგების გადასახადის მიმდინარე გადასახდელები	-		832	0,4	-		-	
შრომით საქმიანობის შემდგომი გასამრჯელოები	0		0		53	0	64	0
სხვა საგადასახადო დავალიანება	11807	4,1	12423	5,4	12731	4,8	14696	5,6
რეზერვები	896	0,3	1505	0,7				
ანარიცხები					4658	1,8	2094	0,8
გადასახდელი დივიდენდები							19	0
სულ მიმდინარე ვალდებულებები	115163	40	105804	46	113304	43	120941	46
სულ კაპიტალი და ვალდებულებები	287495	100	228614	100	264804	100	263323	100

როგორც ცხრილი :1-დან ჩანს, სს „თელასის“ გრძელვადიანი აქტივების მუხლებიდან, რესტრუქტურული საგაჭრო დებეტორული დავალიანება, გრძელვადიანი ნაწილილის ხვედრითი წილი მთლიან აქტივებში 2013 წელს გაიზარდა 2012 წელთან შედარებით 1,7%-იდან 2,4%-მდე, ეს შეიძლება ჩაითვალოს უარყოფით

შედეგად, რადგან ამ მაჩვენებლის ზრდა ნიშნავს, რომ ფირმის მენეჯმენტი ვერ ახერხებდა მიწოდებული საქონლის ან გაწეული მომსახურების საფასურის დროულ ამოღებას. შემდგომ წლებში შეიმჩნევა ამ მაჩვენებლის შემცირება, თუმცა 2012 წლის ნიშნულს, მაინც ვერ დაუბრუნდა. აქვე უნდა ავლნიშნოთ, რომ საგაჭრო და სხვა დებიტორული

დავალიანების მიმდინარე ნაწილის ხვედრითი წილის მაჩვენებელსაც ზრდის ტენდენცია ახასიათებს, 10, 7 %-იდან 15,4% 16% 18,7%-მდე. ამ მაჩვენებლის ასეთი დინამიკა, ზემოთ გამოთქმულ ვარაუდს დებიტორული დავალიანების მართვის შესახებ, აძლიერებს. რაც შეეხება ბალანსის ვალდებულებებისა და კაპიტალის მუხლებს აქ შეგვიძლია ორი მნიშვნელოვანი კოეფიციენტის გამოთვლა: საკუთარი კაპიტალისა და მოზიდული კაპიტალის კონცენტრაციის კოეფიციენტები [3]. როგორც პირველი ცხრილიდან ჩანს 2012 წლისთვის საკუთარი კაპიტალის კონცენტრაციის კოეფიციენტი 43,3%-ია, ხოლო მოზიდული კაპიტალისა კი 56,7%, რაც როგორც ზემოთ აღნიშნეთ იმის მანიშნებელია, რომ კომპანიის კრედიტორებზე დამოკიდებულება 50%-ზე მაღალია, რაც სასურველ მაჩვენებლად არ ჩაითვლება. 2013 წლისთვის ამ მხრივ მდგომარეობა კიდევ უფრო გაუარესებულია, ხოლო 2014-15წწ.-ში კი მაჩვენებლების თანაფარდობა უბრუნდება 2012 წლის ნიშნულს. ბალანსის პასივის მიხედვით მთავარი სტრუქტურული კოეფიციენტია მოზიდული და საკუთარი კაპიტალის

ფარდობის კოეფიციენტი, რომელსაც კაპიტალის ძირითადი სტრუქტურის კოეფიციენტი ეწოდება. იგი გამოითვლება ვალდებულებების ჯამის შეფარდებით საკუთარი კაპიტალის ჯამთან და გვინვენებს საკუთარი კაპიტალის ყოველი ერთი ლარი რამდენი ლარის ვალდებულებებითაა დატვირთული. ამ კოეფიციენტის ზრდა ფინანსურ რისკებს ზრდის და საწარმოს ფინანსური დამოკიდებულების ხარისხს აძლიერებს. მისი დონე ერთზე მეტი არ უნდა იყოს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ საწარმოს ფინანსური შრდეგებისა და მდგომარეობის ანალიზისთვის მხოლოდ საბალანსო უწყისის ანალიზი არ არის საკმარისი. საჭიროა ასევე სრული შემოსავლების შესახებ ანგარიშის (მოგება/ზარალის უწყისის) ანალიზიც.

როგორც მეორე ცხრილიდან ჩანს სს „თელასის“ ხარჯებისა და მოგების ხვედრითი წილი შემოსავალში სხვადასხვა ტენდენციით ხასიათდება. აქვე ჩვენ შეგვიძლია გამოვთვალოთ საწარმოს ისეთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებლები, როგორცაა მოგების მაღუა და ფასნამატი.

ცხრილი 2: სს „თელასის“ სრული შემოსავლის ანგარიშის სტრუქტურული (ვერტიკალური) ანალიზი (ათას ლარებში)

	2012	%	2013	%	2014 წ	%	2015	%
შემოსავალი გაყიდვებიდან	251641		250570		275841		313247	
სხვა შემოსავლები	8840		11183		11923		14671	
სულ შემოსავლები	260481	0	261753		287764		327918	
შესყიდული ელექტროენერგია	-129762	-49,8	-126959	-48,5	-173054	-60,1	-226410	-69,0
ხელფასები და სხვა გადასახადები თანამშრომლებისათვის	-52238	-20,1	-51579	-19,7	-56120	-19,5	-52063	-15,9
ცვეთა და ამორტიზაცია	-11835	-4,5	-9542	-3,7	-8223	-2,9	-9161	-2,8
გადასახადები, მოგების გადასახადის გარდა	-2107	-0,8	-1541	-0,6	-1430	-0,5	-2409	-0,7
შექმნილი და გაუქმებული რეზერვები, წმინდა გაუფასურების ხარჯი	-812	-0,3	5795	2,2	3021	1,1	-4915	-1,5
სხვა საოპერაციო ხარჯები	-21884	-8,4	-47216	-18,0	-16150	-5,6	-16948	-5,1
	-218638	-83,9	-295312	-112,8	-251956	-87,6	-311906	-95,1
საოპერაციო საქმიანობიდან მიღებული (ზარალი-მოგება) ფინანსური საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი	41843	16,1	-33559	-12,8	35808	12,4	16012	4,9
ფინანსურ საქმიანობაზე გაწეული დანახარჯები	-8974		-1781		-1570		-1433	
კურსთაშირისი სხვაობიდან მიღებული ზარალი/მოგება წმინდა მოგება/ზარალი მოგების	1226		-1633		-3431		-9213	
გადასახადით დაბეგრამდე მოგების გადასახადის გადახდაზე გაწეული ხარჯები	37141	14,3	-33779	-12,9	32712	11,4	7167	2,2
წლის მოგება/(ზარალი)	24958		-37883		27984		6571	
სხვა სრული მოგება/ზარალი	0		0		-73		190	
მთლიანი სრული შემოსავალი წლის განმავლობაში	24958	9,6	-37883	-14,5	27911	9,7	6761	2,0
საბაზო და გაზაფხული მოგება ერთ აქციაზე/მოგება/ზარალი	0,00026				0,00025		0,00006	

საოპერაციო საქმიანობიდან მიყვებული მოგების მარეის ცვლილებას ასეთი ცვლილება ახასიათებს ამ ოთხი წლის განმავლობაში: 2012 წელს -16,1%; 2013 წელი ზარალიანია; 2014 წელს - 12,4 % და ბოლო 2015 წელს კი 4,9%. აქვე აღსანიშნავია, რომ 2013 წლის ფინანსურ შედეგზე გავლენა იქონია სხვა საოპერაციო ხარჯებისა და გაუფასურების ხარჯების ხვედრითი წილის მკვეთრმა ზრდამ. შესაბამისად პირველის 8,2%-იდან 18%-მდე, ხოლო მეორე მუხლის ნულოვანი მაჩვენებლიდან 24,6 %-მდე.

ჰორიზონტალური ანალიზი

ანალიზის ამ მეთოდის გამოყენების დროს ვაღვკენთ ე.წ. შედარებით ფინანსური ანგარიშის ცხრილს. პირველ რიგში ვირჩევთ საბაზო პერიოდს (ჩვენს შემთხვევაში მაგ. 2012 წელი) და მის მონაცემებთან ვასდენთ სხვა წლების იგივე მონაცემების შედარებას. აქვე უნდა აღვნიშნოთ რომ, ობიექტური დასკვნების გაკეთებისთვის აუცილებელია, შემდგომი წლების მონაცემების კორექტირება ინფლაციის გათვალისწინებით. შემდეგ ვითვლით გადახრებს თანხის მიხედვით. ამისათვის საანალიზო პერიოდის მაჩვენებელს ვაკლებთ საბაზისო მაჩვენებელს. მაგ. ფინანს-

ური მდგომარეობის შესახებ ანგარიშის მიხედვით ძირითადი საშუალებები 2012 წელს იყო 182 291 000 ლარი, ხოლო 2013 წელს 132 212 000 ლარი. გადახრა (ინფლაციის გათვალისწინებლად) იქნება (50 079 000)². შემდეგ ვითვლით პროცენტული ცვლილებას, რომელიც გამოითვლება საანალიზო პერიოდის მაჩვენებელის შეფარდებით საბაზისო მაჩვენებელთან გამრავლებული 100 - ზე. ჩვენს შემთხვევაში ეს იქნება 67,6%. ეს კი ნიშნავს რომ ბალანსის ეს მუხლი საბაზისო (ამ შემთხვევაში წინა წელთან) შედარებით შემცირდა 32,4%-ით. ასე შეგვიძლია გავაკეთოთ როგორც საბალანსო ისე მოგება/ ზარალის უწყისის ტენდენციის (Trend Analysis).

დასკვნა

ჩვენს მიერ ჩატარებული ფინანსური ანალიზის (მხოლოდ ერთი მეთოდის) მიხედვით შეგვიძლია დავასკვნათ რომ სს „თელასს“ 2013 წლის ყველაზე ცუდი ფინანსური შედეგები და მაჩვენებლები ქონდა. მიუხედავად შემდგომი ორი წლის შედეგების გაუმჯობესებისა, მას მაინც დიდი ძალისხმევა დასჭირდება დაფინანსების წყაროების მოზიდვისა და შენარჩუნებისთვის.

ლიტერატურა/REFERENCES

- 1 «Manajerial Accounting» - John j. Wild., Kan W.S.Haw. 3rd ed. McGraw-hill, Irwin 2012 p. 486
- 2 www.telasi.ge/sites/default/files/attachments/Annual%20Report%202015_application_geo.pdf
- 3 ი.ჭილაძე – «ფინანსური ანალიზი» თბ. 2011 გვ.76

2 უარყოფითი გადახრა